

TAMPEREEN KAUPUNKI
KAUPUNKIYMPÄRISTÖN KEHITTÄMINEN,
MAANKÄYTÖN SUUNNITTELU 7.1.2013

KAUKANIEMEN ASEMAKAAVA-ALUEEN (NRO 8455)
ELIÖSTÖ- JA BIOTOOPPISIELVITYS

Tampereen kaupunki
Kaupunkiympäristön kehittäminen/ Maankäytön suunnittelu, 7.1.2013
Kari Korte

ID-numero 640336

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO	5
1.1. KAAVATILANNE	5
1.2. SELVITYSALUE	5
2. AINEISTO JA MENETELMÄT	6
3. SELVITYSALUEEN LUONNON JA YMPÄRISTÖN YLEISPIIRTEET	7
3.1. PUUSTO, KANGASMAAN KASVUPAIKKATYYPIT JA KASVILLISUUS	7
3.2. SUOT JA PELLOT	8
3.3. VESISTÖT, VESISUHTEET JA MAAPERÄ	8
4. LUONNONSUOJELULLISESTI ARVOKKAIMMAT KOHTEET JA OSA-ALUEET	9
4.1. AVAINBIOTOOPIT	9
4.4. HYÖNTEISTÖLTÄÄN ARVOKKAIMMAT OSA-ALUEET	12
4.5. LEPAKOIDEN SUHTEEN ARVOKKAIMMAT OSA-ALUEET	12
5. SELVITYSALUEEN ARVOKKAASTA LAJISTOSTA	13
5.1. KASVISTO	13
5.2. LINNUSTOA BIOTOOPEITTAIN	17
5.3. HYÖNTEISTÖ	20
5.5. MUU ELÄINLAJISTO JA EKOLOGISET YHTEYDET	21
6. HUOMIONARVOISET MAISEMATEKIJÄT	22
7. LUONNONOLOILTAAN ARVOKKAIMMAT OSAKOKONAISUUDET	23
8. YHTEENVETO JA KAAVOITUKSESSA HUOMIOON OTETTAVAA	24
LÄHTEET	
LIITTEET	

1. JOHDANTO

1.1. KAAVATILANNE

Tämä selvitys liittyy Kaukaniemen, kaava-alueen nro 8455, asemakaavoitukseen (liite 1). Selvitysalueella ei ole asemakaavaa ja nyt laadittava asemakaava sisältyy vuoden 2013 asemakaavoitusohjelmaan. Se laaditaan Tampereen kaupungin aloitteesta. Luonnonarvoiltaan monipuolisesta ja kulttuurihistorialtaan arvokkaasta alueesta on tarkoitus osoittaa pääosa virkistysalueeksi sekä maiseman- ja luonnonhoitoalueeksi. Alueella on aikanaan sijainnut Kaukajärven kartano. Kartanon jäljellä olevat rakenteet ja kartanopuutarhan paikka otetaan huomioon puiston osana. Lisäksi tutkitaan mahdollisuutta sijoittaa asumista Kangasalantien varteen ja kaupan lähiympäristöön. Työ käynnistyy selvityksillä ja arvottamisella. Osa Kaukaniemestä on mukana juuri valmistuneessa Tampereen Kaupungin Luonnonsuojeluohjelmassa. Ohjelman mukaan suojelluksi varataan noin 1/3-osa selvitysalueesta. Suojelu on ohjelman mukaan tarkoitus toteuttaa muutoin kuin luonnonsuojelulailta. Suojelutapoja olisivat mahdollisesti kaava, hoito tai jokin muu tapa.

Kantakaupungin yleiskaavassa, 27.5.1998, joka on vahvistettu ympäristöministeriössä 12.12.2000 ja 14.2.2003, Kaukaniemi on osoitettu osittain Maiseman- ja luonnonhoitoalueeksi varatuksi lähivirkistysalueeksi (VLM), kuten ranta, vesistön suoja-alue, harju, rinne, maisemapelto tai -niitty, ja Kangasalantien varrella, Palvelujen ja hallinnon alueeksi (P/r). 29.3.2007 valtioneuvoston vahvistamassa maakuntakaavassa Kaukaniemi on osoitettu taajamatoimintojen alueeksi (A).

1.2. SELVITYSALUE

Selvitysalueena oleva Kaukaniemi sijaitsee Vehmaisten kaupungin osassa noin 8,5 km päässä kaupungin keskustasta. Noin 12 ha alue rajautuu pohjoisessa Kangasalantiehen ja sen varrella olevan liikekeskuksen tonttiin (liite 1.). Alueen itä- ja länsipuolella on pientaloasutusta. Etelässä suunnittelualue rajautuu Kaukajärveen. Alueen mitat ovat itä-länsisuunnassa 450 metriä ja pohjois-eteläsuunnassa 380 metriä. Korkeimmillaan alue on ”kartanonpuiston” Sonninkukkulalla, 113 metriä mpy. Alue on topografialtaan siinä mielessä mielenkiintoinen, että jyrkkien rantarinteiden yläpuolella, alue on samalla metriluvulla, korkeudella 104 mpy olevaa tasankoa. Johtuneeko tasanko alueen historiasta ja maatalouskulttuurista vai onko tilanne siltä osin luontainen? Kaukajärven korkeus on 89 mpy. Kukulalle tulee korkeutta Kaukajärven pinnasta 24 metriä eli kukkulan järven puoleinen rinne on melkoinen jyrkäne. Alueen koilliskulman läpäisee vanha Kangasalan maantie, joka ilmaantui kartoille 1950- ja 1960- lukujen välissä. Selvitysalue kuuluu kokonaisuudessaan Tampereen kaupungille, jolle se siirtyi vuonna 1952. Sen jälkeen aluetta vuokrasi mm. Saarioisten Taimistot Oy. Ennen kaupungin omistusta Kaukaniemen maat kuuluivat Kaukaniemen kartanolle, jonka omistus alkoi vuonna 1904. Kaukaniemen kartanon rakensi pankinjohtaja Bertel Grahn vuonna 1906 ja päärakennus purettiin vuonna 1975. Kartano oli osittain Vivi Lönnin suunnittelema. Ennen kartanoa maat olivat olleet paikallisten maanviljelijöiden peltoina, ilmeisesti jo vuosisatoja.

Kuva 1. Kaukajärven kartanon jäljellä olevia rakenteita.

2. AINEISTO JA MENETELMÄT

Selvitysalueella tehtiin maastotyöt kesällä 2012. Tällöin alue tarkastettiin kasviston, avainbiotooppien, liito-oravan, linnuston ja lepakoiden suhteen.

Kasviston ja avainbiotooppien maastotyöt ajoittuvat ajalle 13.6.-25.7.2012. Kasviston inventoinnin yhteydessä tarkasteltiin myös liito-oravan esiintymismahdollisuutta alueella. Liito-oravan suhteen alue on epätodennäköistä esiintymäaluetta eikä lajin olemassaolosta saatukaan minkäänlaista viitettä. Kasviston ja avainbiotooppien inventoimiseksi alue kuljettiin läpi riittävän tiheästi tallentaen havainnot gps-tallennuslaitteelle. Osa havainnoista on kirjattu suoraan kartalle, gps-laitteen akun tyhjennyttyä. Kasvistotietoja on saatu myös Tapio Lahtosen vuonna 1996-1997 tekemästä raportista ”Tampereen Kaukaniemen ruoho- ja puuvartiskasvisto” ja kaupungin Oracle-tietokannasta.

Linnustonselvityksen maastotyö tehtiin 20.6. klo 3.20-6.15 välisenä aikana. Paras aika pesimälinnuston selvittämiseksi on toukokuun puolivälin ja kesäkuun lopun välisenä aikana, auringon nousun jälkeen, sateettomina ja mieluummin lämpiminä aamuina. Selvitystyö tehtiin kirjaamalla ylös revii-rejään laulavia koiraita sekä myös muut havainnot linnuista. Alue kuljettiin läpi niin tiheästi, että alueen jokaisella osalla laulava yksilö kyettiin kuulemaan. Lisäksi tässä on koottu tietoja aiemmista havainnoista sekä saatu koonti havainnoista valtakunnallisesta lintuhavaintojen tietokannasta, ”Tiirasta”, Pirkanmaan Lintutieteellisen yhdistyksen kautta.

Lepakoiden inventoimiseksi alueella käytiin kolmena yönä jokaisena kesäkuukautena: 14.6. klo 22.30-1.20 välisenä aikana, 26.7. klo 21.50-3.15 välisenä aikana ja 16.8. klo 20.50-2.00 välisenä aikana. Havainnointiyö valittiin säiden mukaan, sillä lepakoiden liikkuminen on vähäisempää saateisina ja kylminä öinä. Lisäksi sade haittaisi havainnointia. Lepakoiden havainnointi tapahtui kuuntelemalla lepakoiden lähettämiä kaikuluotauksääniä ultraäänidetektorilla (Pettersson Elektronik AB:n, malli D240x) ja kuuntelu aloitettiin ennen auringonlaskua kestäen noin 3 - 6 tuntia. Jokaisella kerralla säätila suosi lepakoiden saalistusaktiivisuutta ja niiden havaitsemista.

Lisäksi tähän työhön on tietoja saatu Tampereen kaupungin Kiinteistötoimen metsäkuviotietokannasta sekä hyönteisharrastajien raporteista.

Tässä selvityksessä on lajien statukset esitetty myös lyhenteinä lajin nimen perässä. Lyhenteet ovat seuraavat:

R	= rauhoitettu laji
Ldir	= lintudirektiivin liitteen I laji
CR	= äärimmäisen uhanalainen laji
EN	= erittäin uhanalainen laji
VU	= vaarantunut uhanalainen laji
RT	= alueellisesti uhanalainen laji
NT	= silmälläpidettävä eli lähes uhanalainen laji
Vas	= Suomen kansainvälinen erityisvastuulaji

Kuva 2. Näkymä Sonninkukkulalta Kaukajärvelle.

3. SELVITYSALUEEN LUONNON JA YMPÄRISTÖN YLEISPIIRTEET

Alueen luonto on ollut ihmistoiminnan vaikutuksen piirissä niin kauan, että alkuperäistä, luonnontilaisista luontoa ei paljoa ole löydettävissä. Luonnontilaisimmillaan selvitysalue on jyrkillä rantarinteillä, mutta sielläkin mm. puusto on voimakkaasti muovautunut maanviljelykauden ja sen jälkeisen kartanokauden ajoilla. Luonnontilaisena alueen puusto ei olisi nykyisenkaltaisesti lehtipuuvaltaista vaan kuusivoittoista. Kokonaisuudessaan Kaukaniemen alueelle leimaa antavaa on vahvan kulttuurivaikutuksen ohella maaperän ravinteisuus ja sen myötä kasvillisuuden rehevyys. Alueen maaperä voi olla luontaisestikin korkearavintainen, mutta myös aikaisempi maanviljelyn harjoittaminen on saattanut muuttaa maaperän ravinteisuusolosuhteita. Nykyinen lehtipuuvaltaisuus ja -lajisto todennäköisesti hidastaa maaperän happamoitumista ja ravinteiden huuhtoutumista.

3.1. PUUSTO, KANGASMAAN KASVUPAIKKATYYPIT JA KASVILLISUUS

Selvitysalueen puusto on keskimäärin melko vanhaa ja paikoin puusto alkaa olla jopa huonokuntoista, lahoa ja keloutunutta. Toki uutta pioneerivaiheen puustoakin on kosolti kasvamassa aliskasvustona, jossa esiintyy runsaasti myös vieraslajeja johtuen alueen historiasta ja viljellyistä puulajeista. Luontaisesti aliskasvustoksi syntyy herkästi näin kosteilla ja ravinteikkailla paikoilla kuusitaimikko, joka valtaa pääpuulajiaseman

kliimaksi-vaiheeseen mennessä. Alueen vanha puusto kasvaa lehtipuuston ohella myös mäntyä ja kuusta. Alueelta ei ole saatavilla metsäkuvioituja.

Selvitysalue on kasvupaikkatyypiltään lähes kokonaan lehtoa, joiltakin osin lehtomaista kangasta. Toisaalta vuosisatojen ajan voimakkaasti muokattuna alueena kasvupaikkatyypin tunnistaminen kasvillisuuden perusteella ei ole Kaukaniemellä aivan yksiselitteistä. Lehdon tyyppinä ovat pääasiassa vuohenputki- ja hiirenporras-mesiangervotyypin lehdot. Rehevimmillään kasvillisuus on hikevillä, jyrkillä rantarinteillä. Rehevyys saattaa osin johtua aiemmasta maanviljelykaudesta.

Alueen kulttuurihistoria on myös jättänyt voimakkaan leiman alueen kasvillisuuteen ja kasvistoon kulttuuri- ja puolikulttuurilajien runsautena. Alueella on muinaistulokkaiksi ja uustulokkaiksi luokiteltavia lajeja, joiden välisenä rajapyykkinä pidetään 1600 -luvun alkupuolta. Muinaistulokkaat ovat lain silmissä samanarvoisia niiden statuksen osoittamalla tavalla kuin alkuperäisetkin lajit. Vaikka alueella on runsaasti viljeltyjä ja tahattomasti siirtynyttä tulokaslajistoa, koostuu yleisimmin esiintyvä kasvillisuus aivan Tampereen luontaisesta lajistosta. Kuitenkin tämä lajisto on lajistoa, joka on mitä todennäköisimmin hyötynyt ihmistoiminnasta ja sen myötä saanut lisää kasvualaa tai siirtynyt ihmisen mukana uusille kasvualueille. Tämä lajisto on niin sanottua puolikulttuurilajistoa. Arvokkaimmat kasviesiintymät on esitelty liitteissä 4-8.

Kuva 3. Tällaiset lahoppupökkelöt lisäävät alueen luonnon monimuotoisuutta.

Kuva 4. Lehtoa lounaisrannan polun varrelta.

Alueen runsaimpia lajeja ovat:

Puista

tuomi (*Prunus padus*)
harmaa- (*Alnus incana*)
tervaleppä (*A. glutinosa*)
vaahtera (*Acer platanoides*)
koivut (*Betula sp.*)
raita (*Salix capreae*),

joita kaikki esiintyvät Tampereella luontaisesti.

Pensaista

töyhtöangervo (*Aruncus dioicus*)
aitaorapihlaja (*Cratageus grayana*)
valkolumimarja (*Symphoricarpos albus*)
idänkanukka (*Cornus alba*)
tuoksuvattu (*Rubus odoratus*)
pihlaja-angervo (*Sorbaria sorbifolia*)
idänvirpiangervo (*Spiraea chamaedryfolia*)
punaherukka (*Ribes rubrum*)
mustaherukka (*Ribes nigrum*),

joista herukat saattavat olla luontaisesti alueella.

Kenttäkasvilajeista

vuohenputki (*Aegopodium podagraria*)
hiirenporras (*Athyrium filix-femina*)
metsäkorte (*Equisetum sylvaticum*)
lehtokorte (*Equisetum pratense*)
lehtovirmajuuri (*Valeriana sambucifolia*)
metsäkastikka (*Calamagrostis arndinaceae*)
lehtonurmikka (*Poa nemoralis*)
mesiangervo (*Filipendula ulmaria*)
sudenmarja (*Paris quadrifolia*)
kyläkellukka (*Geum urbanum*)
ojakellukka (*Geum rivale*)
poimulehdet (*Alchemilla sp.*)
maitohorsma (*Epilobium angustifolium*)
nokkonen (*Urtica dioica*)
hopeahanhikki (*Potentilla argentea*)
ahomatara (*Galium boreale*)
seittitakiainen (*Arctium tomentosum*)
kanadankultapiisku (*Solidago canadensis*)
suikeroalpi (*Lysimachia nummularia*),

joista kultapiisku ja suikeroalpi ovat puhtaasti koristekasvilajeina alueelle tuotuja.

3.2. SUOT JA PELLOT

Selvitysalueella ei ole varsinaisesti suoksi mielletäviä kohteita, mutta ainoita alueita, joissa saattaa esiintyä hieman korpisuutta ovat rantajyrkänteiden alapuolisella rantaosuudella, varsinkin niemen länsipuolella. Selvitysalueen pellot on historiatietojen mukaan raivattu pelloiksi jo isojaon aikaan eli noin 1700-luvun alkupuolella. Maanviljely jatkui siten kartanon hävittyäkin aina 1970-luvulle asti, mutta nyttemmin pellot ovat hyvää vauhtia pensoittumassa ja metsittymässä. Joitakin peltoja on pyrittykin pitämään maisemallisten seikkojen takia auki raivaamalla.

3.3. VESISTÖT, VESISUHTEET JA MAAPERÄ

Selvitysalueen ainoa vesistöksi mainittava kohde on Kaukajärvi. Kaukajärvi on kirkasvetinen, hiekkapohjainen järvi notkossa, jonka jatkoa ovat Tampereen puolella lidesjärvi ja Viinikanlahti sekä Kangasalan puolella Pitkajärvi ja sen itäpuolella Suoramajärven ja Kirkkojärven kautta Roineelle jatkuva painanne.

Kaukajärvi kuuluu Pyhäjärven valuma-alueeseen, johon se laskee järven länsipäästä, Hautalammin ja lidesjärven kautta. Varsinaisesti Kaukaniemellä vedet jakautuvat korkeuskäyrien perusteella kummallekin niemen kyljelle melko tasapuolisesti. Lähellä selvitysalueen itärajaa, kymmenen metriä rannasta, maanpinnalle työntyy pohjavettä niin, että paikoin kohteella on vaikea kulkea, eli kyseessä on pohjavesivaikutteinen tihkupinta (avainbiotooppikohde nro 1, liite 2). Maaperäkartassa ei kuitenkaan selviä sitä, että sijaitseeko tihkupinta karkeampien ja tiiviimpien maaperälajitteiden välimaastossa, kuten usein on tilanne lähteiden kohdalla. Tosin maaperäkartat esittävät maaperälajitteet tietyltä syvyydeltä ja melko karkeasti (liite 2). Kaukaniemen maaperä vaihettuu kalliosta hiesuun. Niemen korkein kohta on kalliota (Sonninkukkula), selvitysalueen pohjoisosa, noin puolet selvitysalueesta on hiesua ja muu osa selvitysalueesta hienoa hietaa.

4. LUONNONSUOJELULLISESTI ARVOKKAIMMAT KOHTEET JA OSA-ALUEET

Tässä yhteydessä esitellään kohteet ja osa-alueet, joilla on jokin lain suoma tai jokin muu luonnonsuojelullinen status tai joilla on keskitetysti harvinaista, huomion arvoista lajistoa tai jotka ovat arvolajistollisesti potentiaalisia kohteita. Tällaisia kohteita ovat esimerkiksi avainbiotoopit.

4.1. AVAINBIOTOOPIT

Avainbiotoopit ovat kohteita, jotka ovat potentiaalisia muusta tavanomaisesta metsäluonnosta poikkeavan, arvokkaan ja harvinaisenkin lajiston tyysijoa juuri erityispiirteidensä vuoksi. Harvinaisiksi ja jopa uhanalaisiksi käyvien eliölaajien suojelemiseksi on metsälain mukaan metsänhoidossa jätettävä käsittelemättä tai käsiteltävä varoen ja erityispiirteet säilyttäen metsäluonnon erityisen tärkeitä elinympäristöjä, jotka kuuluvat ns. avainbiotooppeihin. Avainbiotooppeihin luetaan metsälain ja luonnonsuojelulain suojaamien kohteiden lisäksi muut arvokkaat elinympäristöt (kuten supat, metsäniityt ja luonnontilaiset vanhat metsät) ja kohteet, jotka eivät täytä metsälain luonnontilaisen kohteen kriteerejä, mutta ovat luokiteltavissa vielä "ei-luonnontilaisiksi metsäluonnon arvokkaiksi elinympäristöiksi". Muut arvokkaat elinympäristöt (muut kuin metsä- ja luonnonsuojelulain kohteet) ja ei-luonnontilaiset metsäluonnon arvokkaat elinympäristöt suositellaan otettavaksi huomioon metsänhoidollisissa toimitissa. Vaikka metsälakikohteet on lain mukaan huomioitava vain yleiskaavan ja asemakaavan maa- ja metsätalousalueeksi sekä yleiskaavan virkistysalueeksi osoitetuilla alueilla, on niiden huomioon ottaminen silti suositeltavaa.

Ellei selvitysalueen lehtojen/ lehtoisuuden perusteella koko aluetta pidetä arvokkaana elinympäristönä, niin silloin ainoa selvitysalueen arvokkaaksi elinympäristöksi luokiteltava kohde on tihkupinta selvitysalueen kaakkoiskulmassa (liite 2), rantajyrkänteen tyvellä. Toisaalta koko selvitysalueen lehtoisuus ja ominaispiirteiden erikoisuus muodostaa kohteesta muusta ympäröivästä luonnosta poikkeavan elinympäristön, jolla jo sinänsä on oma arvonsa ja saattaa ylläpitää muusta ympäröivästä luonnosta poikkeavaa lajistoa. Muita huomioitavia kohteita on Sonninkukkulan näköalakallio ja vanhat metsät.

Kuva 5. Rustotapikka (*Ditiola radicata*) lahoppuun rungolla.

VANHAT METSÄT

Alueella on vanhoiksi metsiksi luokiteltuja metsiä verraten runsaasti metsien pinta-alasta, vaikkakin ne ovat ripoteltuina melko tasaisesti ympäri selvitysalueetta. Oikeastaan koko selvitysalueetta, lukuun ottamatta vanhoja peltoja ja aukeita alueita voinee pitää vanhana (tässä yli 60 vuotta vanhaa) tai ainakin iäkkäänä metsänä. Kuitenkin alueen vanhan metsän varjossa, aliskasvustona on kehitymässä hyvää vauhtia uusi puusukupolvi. Vanha puusto koostuu pääasiassa lehtipuulajeista, mutta jossakin mitassa myös istutetuista havupuista kuten lehtikuusilajeista (*Larix sp.*), pihtakuusilajeista (*Abies sp.*) ja mäntylajeista (*Pinus sp.*). Vanhojen metsien esille nostaminen ja huomioon ottaminen on perusteltua harvinaisen ja jopa uhanalaisen eliölaajiston suojelussa. Tämä erityisesti lehtomaisten ja lehtoisten sekä lahoppuuta sisältävien vanhojen metsien ollessa kyseessä. Vanhojen metsien harvinaista lajistoa löytyy erityisesti hyönteistössä, linnustossa sekä sienissä ja käävissä. Lisäksi vanhoilla lahoppuuta sisältävillä metsillä on oma erityinen arvonsa tiettyjen avainbiotooppien kohdalla, esimerkiksi lahoppuuta sisältävä lähteikkö, tihkupinta tai puro. Luonnontilaisen kaltaiset vanhat metsät luokitellaan kuuluviksi avainbiotooppeihin luokassa "Muu arvokas elinympäristö". Seuraavassa merkittävin lajisto on lihavoitu.

METSÄLAIN HUOMIOIMAT ELINYMPÄRISTÖT

1. TIHKUPINTA SELVITYSALUEEN KAAKKOISKULMALLA

Kohdekuvaus:	Rehevä tihkupinta.
Arvoluokka:	Metsäluonnon erityisen tärkeä elinympäristö (Kari Kortteen arvio).
Puustoa:	Harmaa- ja tervaleppä sekä valkopaju (<i>Salix alba</i>).
Pensastoa:	Idänkanukka, japanintatar (<i>Fallopia japonica</i>) ja vadelma (<i>Rubus idaeus</i>).
Kenttäkerroksen lajistoa:	Kierumatara (<i>Galium aparine</i>), lehtopalsami (<i>Impatiens noli-tangere</i>), kotkansiipi (<i>Matteuccia struthiopteris</i>) ja nokkonen.
Pohjakerroslajistoa:	Lehväsammat (<i>Mniaceae</i> -heimon sammat).
Lisättävää:	Erittäin rehevä, hetteikköinen.

MUUT HUOMION ARVOISET KOHTEET

2. AVOKALLIO KARTANON RAUNIOILLA (SONNINKUKKULA)

Kohdekuvaus:	Avokallio, jossa myös niittymäisyyttä.
Arvoluokka:	Muu huomion arvoinen kohde.
Puustoa:	Mänty (<i>Pinus sylvestris</i>), kuusi (<i>Picea abies</i>), pihlaja (<i>Sorbus aucubaria</i>), kataja (<i>Juniperus communis</i>), rauduskoivu (<i>Betula pendula</i>), tammi (<i>Quercus robur</i>), tuomi, vuorimänty (<i>Pinus mugo</i>), sembrämänty (<i>Pinus cembra ssp. sibirica</i>), vuorivaahtera (<i>Acer pseudoplatanus</i>) ja palsamipihta (<i>Abies balsamea</i>).
Pensastoa:	Taikinamarja (<i>Ribes alpinum</i>), tuoksuvattu, valkolumimarja, punaherukka, vadelma.
Kenttäkerroksen lajistoa:	Mustakonnanmarja (<i>Actaea spicata</i>), mäkitervakko (<i>Lychnis viscaria</i>), keto-orvokki (<i>Viola tricolor</i>), ahomatara, lehtonurmikka, siperianmaksaruoho (<i>Sedum aizoon</i>), kivikkoalvejuuri (<i>Dryopteris filix-mas</i>), hiirenporras, paimenmatara (<i>Galium album</i>), lehtoarho (<i>Moehringia trinervia</i>), tesma (<i>Milium effusum</i>), valkovuokko (<i>Anemone nemoralis</i>), lehtovirmajuuri (<i>Valeriana sambucifolia</i>), haurasloikko (<i>Cystopteris fragilis</i>), kissankello (<i>Campanula rotundifolia</i>), puolukka (<i>Vaccinium vitis-idaea</i>), pukinjuuri (<i>Pimpinella saxifraga</i>), aho-orvokki (<i>Viola canina</i>), aholeinikki (<i>Ranunculus acris</i>), tuppisara (<i>Carex vaginatum</i>), särmäkuisma (<i>Hyperricum maculatum</i>) ja lampaannata (<i>Festuca ovina</i>).
Lisättävää:	Maisemallisestikin hieno kohde. Kulutuksesta huolimatta kasvillisuus on rikasta ja ilmentää avoimien ketojen ominaisuuksia ja myös ravinteisuutta. Laella näkötorin rauniot.

4.2. KASVISTOLTAAN ARVOKKAIMMAT OSA-ALUEET

Kaukaniemen luonnontieteellinen sekä biologinen arvo perustuu juuri kulttuuriperäiseen kasvillisuuteen ja sitä mukaa myös alueen kulttuurihistoriaan. Siksi lähes koko selvitysalueen voi katsoa olevan yhtä suurta kasvistollisesti ja kasvillisuudeltaan arvokasta osa-aluetta. Arvokkaaksi luokitellun kulttuuriperäisen kasviston yksittäisen lajin ja esiintymän arvon ei voi katsoa olevan kovin merkittävä ja selvitysalueen arvo muodostuukin kasviston kokonaisuudesta ja siitä kulttuurihistoriasta, jota se ilmentää. Oman arvonsa muodostaa alkuperäiseksi ja luontaiseksi luonnehdittava kasvillisuus, joka myös sisältää joitakin maininnan arvoisia kasvistollisia arvoja. Luontainen arvokas sijoittuukin selvitysalueen niille osille, jotka ovat aikojen saatossa jääneet vähemmälle ihmistoiminnalle eli jyrkille rantarinteille ja rantavyöhykkeelle. Selvitysalueella on sellaisiakin osa-alueita, joilla ei ole mainittavia kasvistollista merkitystä. Nämä on esitetty **liitteessä 3**. Näiden alueiden välissä, lähellä selvitysalueen koilliskulmaa ja vanhaa maantietä, kasvaa vyöhykemäisesti kohti Kangasalantietä useita ja alueelle poikkeuksellisia arvokkaita kasveja (lähinnä puita ja pensaita).

Kuva 6. Sonninkukkulan kallioiden välistä niittyä. Mäkitervakko antaa niitylle sen hempeän lilan värin.

4.3. LINNUSTOLTAAN ARVOKKAIMMAT OSA-ALUEET

Vaikka kesällä 2012 selvitysalueelta ei löydettykään mitään erityisen merkittävää lintulajistollista arvoa, on koko aluetta pidettävä ominaisuuksiltaan erittäin potentiaalisena arvokkaana linnustollisena kohteena, erityisesti lehtojen ja ns. yölaulajalajiston suhteen. Itse asiassa selvitysalueen potentiaalisen linnustollisesti arvokkaan kokonaisuuden muodostaa koko selvitysalue sinänsä. Alueen liiallinen siistiminen pensaikoista saattaisi heikentää tätä potentiaalia.

Viitteitä yölaulajista saatiin kesällä 2012 **satakielen** (*Luscinia luscinia*) reviiirilaulun muodossa. Muita mainittavia havaintoja tuolta kesältä olivat **mustapääkerttu** (*Sylvia atricapilla*) ja **tikli** (*Carduelis carduelis*) sekä myös käpytikän (*Dendrocopos major*) pesintä niemen lounaisella rannalla. Huomattavin alueelta tehty havainto on vuoden 2011 kevätkesältä, jolloin kuningaskalastaja ilmaantui rantakelon päälle niemen kärjessä.

Pirkanmaan Lintutieteellisen yhdistyksen tekemän viiden vuoden koonnin mukaan Kaukaniemen alueella on tavattu viimeisen viiden vuoden aikana 55 lintulajia, joista 25 lajia on huomion arvoista ja joista 12:llä on jonkin luonnonsuojelullinen status.

Kaikista tavatuista lajeista arviolta 30:llä ja huomion arvoisista lajeista 14:sta on ollut reviiri alueella. Hyvällä syyllä voi sanoa, että Kaukaniemen alue on merkittävä linnustollisesti. Alueen lajiston monipuolisuuteen vaikuttanee alueen biotooppien rikkonaisuus ja vaihtelevuus; usein rajavyöhykkeillä lajiston monimuotoisuus on korkeampi kuin sitä reunustavilla biotoopeilla. Pääosan alueen lintulajistosta muodostavat lehtojen, puutarhojen ja pensaikkojen linnut, mutta joukossa on myös vanhojen metsien lajeja (**liite 9**).

4.4. HYÖNTEISTÖLTÄÄN ARVOKKAIMMAT OSA-ALUEET

Selvitysalueelta ei ole tehty järjestelmällistä hyönteistutkimusta. Alueelta olemassa oleva lajitieto perustuu alueella satunnaisesti retkeilleiden tai joidenkin pyydysten antamiin havaintoihin, joita on raportoitu hyönteistieteellisen seuran raporteissa. Näiden havaintojen mukaan alueen hyönteislajiston todetaan olevan monipuolisen joskin melko tavanomaisen. Alueelta on löytynyt 154 kovakuo-oriaislajia, 34 ludelajia, 121 suurperhoslajia ja 60 pikkuperhoslajia. Alueen lajistosta tunnetaan kaksi silmälläpidettävää lajia, jotka ovat **lehmuksen-oksajäärä** (*Exocentrus lusitanus*) ja **niinijäärä** (*Stenostola dubia*)

4.5. LEPAKOIDEN SUHTEEN ARVOKKAIMMAT OSA-ALUEET

Selvitysalueen lepakoita selvitettiin kesäkuukausina 2012. Alueen puuston kunnon sekä sen reunamilla olevan rakennuskannan perusteella olisi olettanut, että alue kuhisee lepakoita. Mutta yllätyksellisesti alueelta saatiin yksi ainoa lepakkohavainto koko kesänä, **Pohjanlepakko** (*Eptesicus nilssonii*) havaittiin saalistamassa keskeltä aluetta, polkujen päällä ja aukeiden reunamilla. Tämän perusteella selvitysalueella ei ole lepakoiden suhteen juurikaan merkitystä.

5. SELVITYSALUEEN ARVOKKAASTA LAJISTOSTA

5.1. KASVISTO

Selvitysalueen vieraslajilista puista pensaisiin ja kenttäkasvilajeihin on erittäin monipuolinen ja monia lajeja ei juurikaan ole muualla mahdollista nähdä. Lajistoon kuuluu monia alalajeja, joiden erottaminen päälajista on suurta asiantuntijuutta vaativaa.

5.1.1. STATUSLAJIT

Selvitysalueen lajisto ei sisällä montaa luonnonsuojelullisen statuksen omaavaa lajia. Ainoat tässä yhteydessä käsiteltävät statuslajit ovat **kuoppajänönkorva-sieni** (*Otidea phlebophora*, EN) ja **harajuuri** (*Corallorrhiza trifida*, RT). Lajista on kolme esiintymää länsirannalle vievän polun kummallekin puolen sijoittuneena. Sitä on vaikea löytää vuohenputken ja muun rehevän ruohovartisen kasvuston alta, sillä se on kokoluokkaa muutamasta senttimetristä viiteen senttimetriin ja väriltään vaalean rusehtava.

Erittäin uhanalainen ja erityisesti suojeltava **kuoppajänönkorva** kasvaa ainoalla suomalaisella paikallaan Kaukaniemessä.

Harajuurta tapaa kohtalaisen harvinaisena märissä ohutturpeisissa korvissa ja soistuvissa metsissä lähes koko maassa. Joskus sitä näkee yllättävän kuivillakin paikoilla mm. tienpenkoilla. Selvitysalueella harajuurta on tavattu yhdellä paikalla, mutta sitä saattaa kasvaa alueella enemmänkin, sillä sen havaitseminen on perin hankalaa.

Kuva 7. Kuoppajänönkorva (EN) on vain kolikon kokoinen sieni.

Alueella kasvaa kolme puulajia, jotka luontaisessa ympäristössään omaavat luonnonsuojelullisen statuksen, mutta ovat Kaukaniemellä viljelyperäisiä eivätkä siten statuksensa arvoisia. Nämä ovat saarni (RT), kynäjalava (VU, R) ja vuorijalava (VU, R).

5.1.2. MUU HUOMION ARVOINEN KASVISTO

Tässä muusta kulttuuri- ja puolikulttuurilajistosta nostetaan esille merkittävimmät havainnot ja esitellään niiden tilannetta yleisesti. Tämä harvinaisen lajiston esitellään ryhmiteltyinä eri puutyypeihin, pensaisiin ja kenttälajeihin. Kenttäkasvilajeista esitellään myös luontainen lajisto.

Vierashavupuut

Viljellyt havupuut ovat alueella pääosin kahdessa isommassa erillisessä osassa; kartanonpuistossa ja selvitysalueen koillisosassa. Mainittavimpia vierashavupuulajeja (liite 4) alueelta ovat:

henrinlehtikuusi (*Larix x marschlinsii*)
japaninlehtikuusi (*Larix x kaempferi*)
kurilienlehtikuusi (*Larix gmelinii* var. *japonica*)
okakuusi (*Picea pungens*)
douglaskuusi (*Pseudotsuga menziesii*)
palsamipihta
siperianpihta (*Abies sibirica*)

sekä männyistä

banksinmänty (*Pinus banksiana*)
kontortamänty (*Pinus contorta*)
sembramänty
vuorimänty

Kuva 8. Harajuuri (RT).

Kaukaniemen pihdat ovat vain **palsamipihtaa** ja **siperianpihtaa**. Suurin osa pihdoista on palsamipihtaa, joka sata vuotta sitten lienee ollut istutetuin pihtakuusilaji. Useat alueen pihdoista ovat jättikoikaisia ja eräs niistä jopa Suomen toiseksi paksuin. Palsamipihta kasvaa alueella kartanonpuiston lisäksi selvitysalueen koillisosan havupuukeskityksessä sekä rivistönä alueen kaakkoisosan rinteellä. Siperianpihtaa on vain kartanonpuistossa. **Douglaskuusta** on jäljellä enää yksi yksilö, lähellä matonpesupaikan parkkipaikkaa ja **okakuusi** sinnittelee kahden yksilön varassa Sonninkukkulan luoteispuolella.

Selvitysalueella on neljä viljeltyä mäntylajia. Alueen länsiosassa kasvava **banksinmänty**, jota on vain yksi alueella, on Suomen paksuin. **Kontor-tamäntyä** kasvaa yhdessä paikassa kaksi yksilöä muutaman metrin välein, lähellä sisääntuloväylän koivukujan eteläpäässä olevaa risteystä. **Vuorimänty** on Sonninkukkulan päämäntylaji. Vuorimäntyä kasvaa myös muutamalla muullakin paikalla. Alueen muutamit **sembrämännyt** kasvavat Sonninkukkulalla ja sen luoteispuolella.

Kuva 9. Palsamipihtakuusirivi selvitysalueen kaakkoisosassa.

Kuva 10. Vuorimänty Sonninkukkulalla (metsikön edessä).

Vieraslehtipuut

Tähän luokkaan (liite 5) kuuluvista lajeista kannattaa nostaa esille

keltakoivu
punasaarni
palsamipoppeliryhmät
terijoensalavametsä (*Salix x fragilis* 'bullata')
lehmukset (*Tilia* sp.)
tataarivaahtera (*Acer tataricum*)
kynä- (*Ulmus laevis*) ja (*U. glabra*) **vuorijalava**

Keltakoivua (*Betula alleghaniensis*) selvitysalueella kasvaa vain sen luoteiskulmassa, parinkymmenen metriä pitkänä, 11:sta puun muodostamana rivinä. **Punasaarnea** (*Fraxinus pennsylvanica*) alueella kasvaa kolme kappaletta. **Palsamipoppelista** (*Populus balsamifera*) on alueella kaksi muunnosta (var. *Elongata* ja *Hortensis*), joista "hortensis" on nimeltään "kartanopoppeli". Alueella kasvaa lisäksi kaksi yksilöä harvinaista **tuoksupoppelia** (*Populus suaveolens*). Vaikka **terijoensalava** on melko yleinen koristepuuna, on sen esiintymä Kaukaniemessä erityisesti suojeltavan arvoinen, sillä se on kasvanut oikean puun mittoihin. Metsällä on korkeutta parhaimmillaan toistakymmentä metriä ja puuston katveessa tulee eksoottinen tunnelma. Selvitysalueella kasvaa kolmea eri lehmusta. Yleisin on **puistolehmus** (*Tilia x vulgaris*). Muut ovat **metsälehmus** (*T. cordata*) ja yhden yksilön turvin **isolehtilehmus** (*T. platyphyllos*). Puistolehmus on metsälehmuksen ja isolehtilehmuksen risteymä. Selvitysalueella kasvaa myös vuori- ja kynäjalavaa, jotka lienevät istutettuja.

Kuva 11. Kaukaniemen terijoensalavametsikkö.

Selvitysalueella on myös kotoperäisistä lajeista muodostuneita/ tehtyjä esiintymiä, jotka ovat sellaisenaan huomion arvoisia. Näitä ovat mm. kartanonpuistoon johtava koivukujanne sekä jotkut isokokoiset koivut ja kuuset. Koivukujanteen eteläpäässä, sen itäpuolella on yksi yksilö lajia, jota ei tunnistettu. Puu oli todella järeä ja terveleppämäinen. Eikä sitä ole kirjattu aiemmissakaan selvityksissä.

Vieraspenfaat

Pensaista (liite 6) korostamisen arvoisia ovat

- nukkeruusu** (*Rosa nitida*)
- villaheisi** (*Viburnum lantana*)
- kultaherukka** (*Ribes aureum*)
- mustaselja** (*Sambucus nigra*)
- ruotsinköynnöskuusama** (*Lonicera periclymenum*)
- likusterisyreeni** (*Syringa reticulata*)
- keltavadelma** (*Rubus idaeus f. chlorocarpus*)
- unkarinsyreeni** (*Syringa josikaea*)

Nämä lajit ovat lajeja, jotka eivät ole kovinkaan yleisiä koristepensaita ja joita esiintyy Kaukaniemen alueella vain muutamia yksilöitä tai muutamilla paikoilla, joitakin vain yhdellä paikalla.

Villaheisi on kotoisin Etelä- ja Keski-Euroopan valoisista mänty- ja tammimetsistä. Suomessa se saattaa joskus päätyä viljelykarkulaiseksi, mutta muutoin laji on Suomessa harvinainen. Sitä esiintyy Etelä-Hämeen ja Ahvenanmaan eliömaakuntien alueilla.

Nukkeruusu on kotoisin Pohjois-Amerikan koillisosista, jossa se kasvaa märissä tai kosteissa olosuhteissa, rämeillä ja lampien rantamilla jne. Suomessa nukkeruusua on viljelty aina Oulun korkeudelle asti.

Suomessa harvinaisena, koristeena ja aidoissa käytettyä **kultaherukkaa** on viljelty lähinnä Lounais-Suomessa tai Lounais-Rannikolla. Lajia esiintyy joskus myös viljelykarkulaisena. Se on kotoisin Pohjois-Amerikan länsiosien jokirannoilta ja tulvamailta.

Mustaselja kasvaa luontaisestikin aivan Suomen rajoilla, Virossa ja Etelä-Ruotsissa. Suomessa sitä on viljelty koristelajina pääasiassa vain Etelä-Suomessa, sillä kylminä talvina se paleltuu herkästi. Se on kosteiden ja rehevien metsien laji.

Ruotsinköynnöskuusama on myös laji, jonka luontainen levinneisyysalue ulottuu aika lähelle Suomea. Sitä kasvaa Etelä-Ruotsissa ja Etelä-Norjassa, mutta ei Baltiassa. Laji on melko uusi ja yleinen koristekasvilaji Suomessa.

Likusterisyreeni on Kauko-Idästä, Korean ja Japanin suunnalta kotoisin oleva koristepensas. Siellä se kasvaa tuoreissa, runsasravinteisissa lehtimetsissä. Lajia on viljelty puisto- ja aidanpenaana Lappia myöten.

Unkarinsyreeni on nimensä mukaisesti kotoisin Unkarista. Suomessa sitä on viljelty vähän, mutta kuitenkin koko maassa Lappia myöten. Luontaisilla kasvupaikoillaan se kasvaa vuoristometsien valoisilla aukkopakoilla.

Vieraskenttäkasvilajit

Kenttäkasvillisuuden vieraslajeista (liite 7) maininnan arvoisia ovat:

- kalmojuuri** (*Acorus calamus*)
- peltokierto** (*Convolvulus arvensis*)
- kierumatara**
- keltanokitkerö** (*Picris hieracioides*)
- litteänurmikka**

Kalmojuuri on oletettavasti aikoinaan istutettu Kaukaniemeen ja yhdessä Viinikanojan esiintymän kanssa se on lajin maailman pohjoisin esiintymä. Kasvin siemenet eivät idä Suomessa, joten kasvustot ovat niiltä ajoilta, jolloin ne on istutet-

Kuva 12. Kultaherukka alueen itäisen niityn reunalta.

tu. Laji on saapunut Länsi-Suomeen ilmeisesti 1700-luvulla, mutta on silti uustulokas. Muinaistulokkaan rajana pidetään 1600-luvun alkupuolta. Kalmojuurta kasvaa selvitysalueella lähinnä niemen lounais-länsirannoilla aivan vesirajassa. Yksi erillinen esiintymä on huomattavasti kuivemmalla paikalla, melko keskellä ylätasannetta.

Peltokierto kuuluu kalmojuuren tavoin uustulokkaisiin. Se on komeasti kukkiva, rento, muun kasvillisuuden varaan tukeutuva, avariin ja valoisten paikkojen kasvi, jota esiintyy kaikenlaisilla joutomailla ja tienpientareilla. Lajista on havaintoja etupäässä kaakkoisrajalta etelärannikolle ja Ahvenanmaalle ulottuvalta vyöhykkeeltä. Peltokieroa kasvaa selvitysalueen itäisellä osalla, noin 50 metriä matonpesupaikasta koilliseen.

Kierumatara kasvaa Suomelle alkuperäisenä etelärannikolla, rantalehdoissa ja levävalleilla, mutta myös pelloilla, myllykentillä ja lastauspaikoilla. Yleisimmillään se on Ahvenanmaalla ja Uudenmaan rannikolla. Satunnaisena lajia tavataan Oulun korkeudelle saakka. Kierumataraa kasvaa Sonninkukkulan itäpuoleisella rantarinteellä ja sen alaisella rantatasanteella. Kierumatara on aiemmin kasvanut myös Länsi-Tampereella, Niemen alueella, mutta alueen rakentaminen on ilmeisesti tuhonnut koko kasvuston. Kaukaniemi lienee siten kierumataran ainoa esiintymä Pirkanmaalla tätä nykyä.

Keltanokitkeröä pidetään valtakunnallisesti taantuneena lajina, mutta Tampereella se on paikoin jopa yleinen. Näin mm. Kaukajärven ympäristössä. Laji on suurimmassa osassa Suomea muinaistulokas ja kasvaa monenlaisilla joutomailla, pien-

tareilla, puistoissa ja pensaikeissa. Kaukaniemellä keltanokitkeröä kasvaa parissa keskittymässä: ostoskeskuksen eteläpuolella ja selvitysalueen itärajalla, lähellä matonpesupaikkaa.

Kuivilla kedoilla, kallioilla, piholla sekä rata- ja tienpenkereillä kasvava **litteänurmikka** kuuluu Suomen alkuperäislajistoon lounaisella etelärannikolla, jossa se on yleinen. Muualla etelässä laji on muinaistulokas ja Pohjanmaalta pohjoiseen uustulokas. Jo Tampereella litteänurmikka on melko harvinainen ja Kuopion pohjoispuolelta pohjoiseen sitä esiintyy enää siellä täällä. Litteänurmikkaa kasvaa vain yhdessä paikassa selvitysalueella, ostoskeskuksen itäpuolella, Kangasalantien vierellä.

Luontaiset kenttäkasvilajit

Luontaisista lajeista (**liite 8**) huomion arvoisimmat ovat **lehtopähkämö** ja (**tankea**)**karvalehti**.

Pahalta haisevaa **lehtopähkämöä** (*Stachys sylvatica*) tapaa vain kaikkein rehevimmistä lehdoista, lehtokorvissa ja joskus kosteista lehdoista. Lähes aina sen näkee kasvavan melko varjoisissa ja kosteissa olosuhteissa. Lajia esiintyy kohtalaisesti Ahvenanmaalla, mutta Manner-Suomessa se on harvinainen. Sitä kasvaa linjan Pohjois-Satakunta-Pohjois-Karjala eteläpuolella, mutta lisäksi joillakin erillisillä esiintymisalueilla Oulun ja Kajaanin seudulla. Selvitysalueella lehtopähkämöä kasvaa vain kahdella paikalla, selvitysalueen kaakkoisosalla, rantatasanteella.

(Tankea)karvalehti (*Ceratophyllum demersum*) on laji joka yleistynyt vesien rehevöitymisen myötä. Yleisin se on Turun saaristossa, Ahvenanmaalla sekä Porin tienoilla, mutta Manner-Suomessa laji on harvinaisuus. Se ei liene kovin hyvä leviäjä, sillä se tuottaa kukkia ja varsinkin hedelmiä harvoin. Karvalehteä on tavattu Kaukajärven rantavedestä Sonninkukkulan itäpuolella vain yhdellä paikalla.

Kuva 13. Peltokierto.

5.2. LINNUSTOA BIOTOOPEITTAIN

Kaukaniemen selvitysalueelta tavatuista lintulajeista 12:llä on jokin luonnonsuojelullinen status. Alueelta tavatuista statuslajeista yksi on äärimäisen uhanalainen, viisi silmälläpidettävää, kaksi alueellisesti uhanalaista, viisi EU:n lintudirektiivin lajia ja kaksi Suomen kansainvälistä erityisvastuulajia. Muita kuin statuslajeja on 13. Seuraavaksi esitellään tarkemmin alueen huomionarvoisimmat lajit, joilla on jokin luonnonsuojelullinen status tai ne ovat muutoin harvinaisia. Lintuhavainnot on esitetty myös **liitteessä 9**.

VANHOJEN METSIEN LAJIT

Selkeästi vanhoja metsiä vaativiksi tai suosiviksi lajeiksi voidaan lukea

palokärki (*Drocopus martius*, LDir)
pikkusieppo (*Ficedula parva*, LDir)
pohjantikka (*Picoides tridactylus*, RT, LDir, Vas)
puukiiپیج (*Certhia familiaris*)

Tähän ryhmään kuuluviksi lajeiksi voisi jollakin tasolla sisällyttää vielä **pikkutikan** (*Dendrocopos minor*) ja **uuttukyyhkyn** (*Columba oenas*), joista uuttukyyhky esitellään kappaleessa ”Pihojen, puutarhojen ja viljelysseutujen lajeja” ja pikkutikka kappaleessa ”Reunus- ja rikkonaisten metsien lajeja”.

Palokärkeä on aiemmin pidetty erämaisten alueiden lintuna, mutta nykyään sitä tapaa jopa kaupunkimetsiköissä, joista se erityisesti talvisaikaan haeskelee ravintoa. Sen ominaisinta ympäristöä ovat vanhat, järeät mäntymetsät, mutta myös muunlaiset vanhat metsät tulevat kyseeseen. Palokärki etsii hevosmuurahaisia ja toukkia isoista lahovikaisista puista. Viime vuosikymmeninä talousmetsänhoito ei juurikaan jätä puita lahoamaan metsiin ja niinpä palokärki kuuluu taantuviin lajeihin. Se pesii koko Suomessa aivan pohjoisinta osaa lukuun ottamatta noin 10000-15000 parimäärällä.

Pikkusieppo on vanhojen, luonnontilaisten havumetsien vaatiija, joka voi joskus asettua jopa rehevään lehtoon. Lajia esiintyy Oulun korkeudelle asti pesien Suomessa vain 1000-2000 parimäärän turvin. Laji kuului aiemmin silmälläpidettäviin lajeihin.

Pohjantikan elinpiiriä ovat vanhat, pystyyn kuolevaa puuta sisältävät kuusimetsät ja jos ravintoa riittää, pariskunta pysyy reviirillään jopa läpi talven. Pohjantikan olemassaolon havaitsee useimmiten kuorituista kuusista, joista se on etsinyt kaarna- ja mantukuoriaisten toukkia. Pohjantikka elää koko Suomessa, mutta yleisempänä pohjoisessa. Sen parimäärä vaihtelee välillä 15000-20000. Pohjantikka kuului aiemmin taantuviin ja sitä mukaa myös silmälläpidettäviin lajeihin.

Lisäksi voisi mainita vanhoja metsiä suosivana **puukiiپیج** (*Certhia familiaris*). Pääosin paikallintuna elelevän puukiiپیج parimäärä Suomessa vaihtelee välillä 50000-100000. Se vaatii isoja puita elinympäristöltään, mutta tulee toimeen myös muunlaisissa metsissä, jopa lehdoissa.

REUNUS- JA RIKKONAISTEN METSIKÖIDEN LAJEJA (HAKKUIDEN, PELTOJEN JA VESISTÖJEN RAJAPINNAT)

Selvitysalueen reunus- ja rikkonaisissa metsiköissä viihtyvistä lajeista kannattaa mainita

järriپیپو (*Fringilla montifringilla*)
käki (*Cuculus canorus*, NT, RT)
leppälintu (*Phoenicurus phoenicurus*, NT, Vas)
pikkutikka
pyrstötiainen (*Aegithalos caudatus*)
pyy (*Bonasa bonasia*, LDir)

Tähän ryhmään voisi jollakin tasolla vielä lukea kuuluviksi **kuhankeittäjän** (*Oriolus oriolus*, NT), **palokärjen** (LDir) ja **varpusen** (*Passer domesticus*), joista palokärki on esitelty kappaleessa ”Vanhojen metsien lajeja”, kuhankeittäjä esitellään kappaleessa ”Rantametsien ja –pensaikkojen lajeja” ja varpusen kappaleessa ”Pihojen, puutarhojen ja viljelysseutujen lajeja”.

Järriپیپو on lievästi pohjoispainotteinen laji. Se kuitenkin muuttaa talveksi pois Suomesta, mutta osa jää talvehtimaan aivan eteläisimpään Suomeen. Kesäisin lajia ei etelässä enää tapaa. Järriپیپو elää valoisissa metsissä, metsänreunoissa ja myös rehevissä puronotkoissa. Etelässä sen elinympäristöä ovat soiden ja viljelysten reunusmetsiköt. Laji on siis jo Tampereella kohtalaisen harvoin tavattava, vaikkakin sen parimäärä Suomessa on jopa 2-3 miljoonaa.

Käki elää monenlaisissa metsissä, mutta useimmiten sen tapaa pelto- ja suometsäsaarekkeissa sekä rantoja ja ruovikoita reunustavissa metsissä. Käki munii jonkin muun linnun pesään jättäen hautomisen ja poikasten ruokkimisen isäntälajin huoleksi. Isäntälajina on useimmiten leppälintu, mutta myös mm. harmaasieppo, västäräkki, peippo, järripeippo, pajulintu tai kirjosiippo kelpaavat. Suomen käkikanta on ollut taantuva johtuen ilmeisesti leppälinnun taantumisesta. Käen pesivien parien määrä Suomessa on 70000-100000. Leppälinnun taantumisen arvellaan johtuvan nykyisistä metsien hoitotoimenpiteistä, jonka seurauksena metsiin ei jää kolopuiksi sopivia lahopuita. Leppälinnun Suomen parimäärä on 300000-400000.

Käen tiedetään tekevän munansa toisten lintujen pesiin ja usein isäntälintu on **leppälintu**. Leppälinnun esiintyminen on sikäli erikoista, että suurin osa kannasta pesii valoisissa mäntymetsissä, mutta osa pesii taajamissa pihamailla ja puutarhoissa. Pohjoisessa laji on erämaisten mäntymetsien tyyppilajeja. Se on taantuva laji, vaikkakin sen parimäärä on Suomessa vielä niinkin korkea kuin 300000-400000.

Pikkutikan ominta elinympäristöä ovat lehtipuuvaltaiset rannat sekä peltojen ja vesistöjen rikkomat rehevät lehti-lehtisekametsät, lehdot ja tiheiköt, joissa on riittävästi lahoavaa puuainesta ja pötkelöä. Laji on voimakkaasti taantuva ja sen Suomen parimäärä on vain 5000-8000. Se oli vielä vuoden 2000 uhanalaistarkastelussa luokiteltu vaarantuneeksi uhanalaiseksi lajiksi.

Pyrstötiainen kuului aiemmin lähes uhanalaisiin lajeihin, mutta nykyään se on poistettu listalta. Joka tapauksessa laji on harvalukuinen; sen Suomen parimäärä on vain 4000-10000 ja se pesii Oulun tienoille asti. Pyrstötiainenparvet vaeltelevat pitkiäkin matkoja ravinnon perässä. Pyrstötiaisen elinympäristöä ovat monenlaiset biotoopit, mutta mieluisampia ovat eri ikäiset lehti- ja sekametsät avomaiden reunamilla.

Vaikka **pyytä** tapaa pellon- ja suonreunusmetsiköissä, niin se viihtyy myös laajahkoissa ja tiheissä kuusimetsiköissä, rehevissä kuusivaltaisissa lehtipuusekametsissä, puronvarsilehdoissa ja korvissa ja jopa kaupunkimetsissä, kunhan siellä on tiheä aluskasvillisuus, eli elinympäristönsä suhteen se on "kaikkiruokainen". Pyyntä parimäärä vaihtelee 150000-200000 välillä ja se on voimakkaasti paikkalintu. Lajia tapaa aina Lapissa asti.

LEHTOJEN, LEHTOMAISTEN JA REHEVIEN METSIEN LAJEJA

Selkeästi tähän luokkaan kuuluvia huomion arvoisia lajeja selvitysalueelta ovat

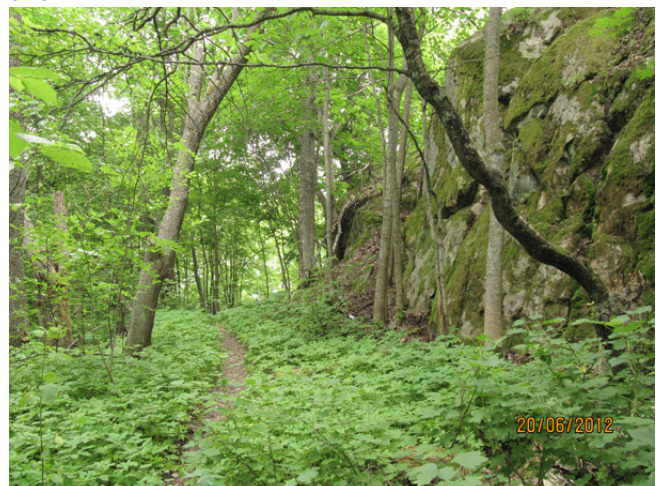
kultarinta (*Hippolais icterina*, NT)
mustapääkerttu
sirittäjä (*Phylloscopus sibilatrix*, NT)

sekä vähemmässä merkityksessä myös **nokkavarpunen** (*Coccothraustes coccothraustes*), **saktieli**, **uuttukyyhky**, **viitakerkkunen** (*Acrocephalus dumetorum*), jotka esitellään kappaleessa "Pihojen, puutarhojen ja viljelysseudujen lajeja" ja **pyy** (LDir), joka on esitelty kappaleessa "Reunus- ja rikkonaisten metsien lajeja".

Mestari laulaja, **kultarinta**, kelpuuttaa elinympäristökseen vain parhaimmat lehdot, kuten Kaukanie-messäkin kasvaa. Lajin Suomen parimäärä vaihtelee 20000-40000 välillä ja sitä esiintyy Oulun läänin rajoille asti.

Vuonna 2003 alueella havaittiin myös reviiiriään ilmoitteleva **mustapääkerttu** (*Sylvia atricapilla*). Se on harvalukuinen lehtomaisten metsien, rehevien pihapiirien ja puronotkelmien asukas. Sen levinneisyys käsittää alueen Etelä-Suomesta aina Pohjois-Karjalaan ja Perämerelle saakka, mutta jo Keski-Suomessa laji on hyvin laikuttain esiintyvä. Sen Suomessa pesivä parimäärä on välillä 50000-80000.

Kuva 14. Lehtoa Sonninkukkulan itäyrkänteen alla.

Sirittäjän ominta elinympäristöä ovat lehdot ja rehevät lehtisekametsät, joissa kasvaa harvakseltaan pensaikkoa ja vesaikkoa. Sen Suomessa pesivien parien määrä vaihtelee 150000 ja 300000 välillä. Kaukaniemi on biotoopiltaan sirittäjälle erittäin otollista ympäristöä.

PIHOJEN, PUUTARHOJEN JA VIJELYSSEUTUJEN LAJEJA (LEHTIPUUVALTAISIA, PENSAIKKOISIA)

Selvitysalueen kulttuurimaisemissa viihtyvää merkittävää ja harvalukuistakin lajistoa edustavat

nokkavarpunen
pikkuvarpunen (*Passer montanus*)
pähkinähakki (*Nucifraga caryocacactes*)
satakieli
tikli
uuttukyyhky
varpunen
viitakerttunen

sekä jollakin tasolla myös **mustapääkerttu** ja **leppälintu**. Näistä leppälintu on esitelty kappaleessa ”Reunus- ja rikkonaisten metsien lajeja” sekä mustapääkerttu kappaleessa ”Lehtojen, lehtomaisten ja rehevien metsien lajeja”.

Nokkavarpunen on vakiintunut viime vuosikymmeninä harvinaiseksi pesimälinnuksi, pääasiassa vyöhykkeelle Ahvenanmaalta Etelä-Suomen kautta Kaakkois-Suomeen ja Pohjois-Karjalaan. Se suosii kulttuuriympäristöjä ja sitä tapaakin puistoissa, isoilla pihilla, puutarhoissa, lehdoissa ja jokivarsien tervalepikoissa, joissa kasvaa pensaita, jalavia ja muita jalopuita. Laji on osittaismuuttaja ja sen Suomen pesivien parien määrä on vain noin 300-500. Aiemmin nokkavarpunen kuului silmälläpidettäviin lajeihin.

Pikkuvarpunen on viime vuosikymmeninä vallannut alaa varpuselta. Se levittäytyi vuosituhannen vaihteessa Kaakkois-Suomesta harvalukuiseksi pesimälinnuksi maan eteläosiin. Sen ominaisinta ympäristöä ovat maalaiskylät ja laajahkot omakotitaloalueet, kun varpusen ominta ympäristöä ovat enemmän kaupunkimaisemmat alueet. Pikkuvarpunen ei ole muuttava ja sen parimäärä on 7000-10000 välillä.

Pähkinähakista on Suomessa kahta alalajia. Toinen on Lounais-Suomessa pähkinäpensalla elävä alalaji, ja muualla lähinnä sembramäntyjen siemenillä elävä ns. ”sembrahakki”. Sembrahakkeja leviää ajoittain runsaastikin idästä ja sitä tapaa aina Kajaanin korkeudella asti. Kun itäinen alalajin määrä vaihtelee suuresti, on lounaisen alalajin määrä melko vakaasti 1500 ja 2000 välillä. Kaukaniemen hakit lienevät itäistä alalajia.

Vielä 1800-luvulla **satakieli** pesi etupäässä vain Kaakkois-Suomessa, mutta se on sieltä levinnyt muualle koko Etelä- ja Keski-Suomeen yhä runsastuen. Kuitenkin runsaaksi satakielen kantaa voi sanoa vain Kaakkois-Suomessa, etelärannikolla ja Hämeessä. Satakieli on hyötynyt peltojen ”paketoinnista” ja rantojen pensoittumisesta. Sen Suomessa oleva pesivien parien määrä on noin 15000 paria.

Alueella nähtiin myös Suomessa harvalukuisena esiintyvää **tikliä**, jonka ominaisinta ympäristöä ovat kulttuuriseutujen pihapiirit, joutomaat, entiset pellot jne. Nykyään se on kaupungistunut ja sen näkee pesivän jopa kerrostaloalueilla. Ensimmäisen kerran tiklistä on havainto Suomessa vuodelta 1945, jonka jälkeen se levisi Etelä-Suomeen. Sen esiintyminen oli laajimmillaan 1950-luvulla, jonka jälkeen sen kanta on jälleen supistunut. Sen parimäärä Suomessa vaihtelee välillä 4000-8000.

Uuttukyyhky on maaseutujen lehtomaisten metsien, puistojen ja puukujanteiden laji, mutta se pesii myös mänty- ja sekametsissä. Se suosii myös vanhoja haavikoita. Lajia esiintyy linjan Vaasa-Jyväskylä-Imatra lounaispuolella ja paikoittaisena aina Oulun korkeudelle asti. Muuttoaikoina sitä näkee sepelkyyhkyparvissa ja se saattaa joskus jäädä talvehtimaan Suomeen pulujen joukkoon. Sen Suomessa pesivien parien määrä on 6000-7000.

Kaupunkiympäristöissä aivan tavallisena pidetty lintulaji – **varpunen** – on nykyään taantuva laji ja aiemmin se luokiteltiin silmälläpidettäväksi. Syitä taantumiseen ei varmuudella tiedetä, mutta eräänä teoriana on esitetty sen kilpailua pikkuvarpusen kanssa. Sen parimäärä Suomessa on vielä 300000-400000.

Selvitysalueella kuultiin alkukesän varhaisina aamun tunteina erittäin monipuolista ja taiturimaista lauluntaa. Laulaja oli **viitakerттunen**, joka tunnetaan hyvänä matkijana ja monet pitävät sitä Suomen parhaimpana laulajana. Sen laulua on voitu ihailla Suomessa 1930-luvulta lähtien, jonka jälkeen se on levinnyt kaakosta Etelä- ja Keski-Suomeen. Vain Kaakkois-Suomessa sen voi sanoa olevan yleinen ja muualla harvinaisuus. Viitakerттuselle ominaisinta ympäristöä ovat pensoittuvat ja rehevät niityt, pellot, villiintyneet puutarhat ja tienvartet. Sen pesivä parimäärä Suomessa on 5000-8000 ja se pesii Euroopassa Suomen lisäksi vain Venäjällä ja Baltian maissa.

Suullisen tiedon mukaan alueelta on havainto **ruisrääkstä** (*Crex crex*, LDir, Vas). Aiemmin se oli myös silmälläpidettävä laji. Ruisrääkkä on maatalouden muutosten myötä taantunut laji, jonka elinympäristöä ovat avoimet heinäpellot, ruohostot ja rantaniityt. Ruisrääkän pesivien parien määrä on nykyään vain 500-1000.

RANTAMETSIIEN JA –PENSAIKKOJEN LAJIT

Tähän luokkaan kuuluvaa harvinaista lajistoa ovat **kuningaskalastaja** (*Alcedo atthis*, CR, LDir) ja **kuhankeittäjä** (NT) sekä vähemmässä merkityksessä myös **pikkutikka**. Pikkutikka on esitelty kappaleessa ”Reunus- ja rikkonaisten metsien lajeja”.

Osa paikkalintuna elävän **kuningaskalastajan** kannasta muuttaa talveksi Länsi-Eurooppaan. Se on linnustomme säihkyvimpiä ilmestyksiä, suoraan eksoottinen väriykseltään. Kuningaskalastaja pesii joenrantatormään tekemässään pesäonkalossa, mutta muuttoaikoina sitä näkee myös järvien ja meren rannoillakin. Kuningaskalastajia pesii Suomessa vain 5-30.

Myös **kuhankeittäjä** on väriykseltään Suomen oloihin poikkeuksellisen näyttävä ja eksoottinen. Kuhankeittäjä on itäinen laji, jonka esiintymisen pääpaino on Kaakkois-Suomessa. Laji elää Suomessa 4000-6000 parin turvin linjan Uusikaupunki-Kuopio-Nurmes itä- ja kaakkoispuolella. Kuhankeittäjä elää usein vesien äärellä kasvavissa koivikoissa ja sekametsissä, mutta toisinaan myös peltojen reunametsissä ja jopa mäntymetsissä.

5.3. HYÖNTEISTÖ

Selvitysalueelta ei ole tehty järjestelmällistä hyönteistutkimusta. Alueelta olemassa oleva lajitieto perustuu alueella satunnaisesti retkeilleiden havaintoihin, joita on raportoitu hyönteistieteellisen seuran raporteissa. Näiden havaintojen mukaan alueen hyönteislajiston todetaan olevan monipuolisen joskin tavanomaisen. Alueelta on löytynyt 154 kovakuoriaislajia, 34 ludelajia, 121 suurperhoslajia ja 60 pikkuperhoslajia.

5.3.1. STATUSLAJIT

Alueen lajistosta tunnetaan kaksi silmälläpidettävää lajia, jotka ovat **lehmuksenoksjäärä** (*Exocentrus lusitanus*) ja **niinijäärä** (*Stenostola dubia*). Niin lehmuksenoksa- kuin myös niinijäärä ovat lehmuksella eläviä kovakuoriaisia. Ne elävät lehmuksen kuolleissa osissa, kuten maahan pudonneissa oksissa.

5.3.2. MUU HARVINAINEN HYÖNTEISTÖ

Kaukaniemeltä löytynyttä arvokasta kovakuoriaislajistoa edustaa lisäksi lahopuulla elävä **Grynocharis oblonga** -pehkiäinen. Muuta Kaukaniemeltä löytynyttä merkittävää tai huomion arvoista lajistoa on ryhmissä luteet ja perhoset.

Luteista kannattaa mainita **tammikauluslude** (*Calocoris ochromelas*), **harlekiinilude** (*Cylloceria histrionicus*) ja **pähkämölude** (*Macrolophus nubilus*). Tammikauluslude elää Etelä-Suomessa tammella pyydystäen sillä eläviä muita hyönteisiä ja vuonna 2000 sen löytymisen Kaukaniemeltä oli ensimmäinen havainto Etelä-Hämeen eliömaakunnasta. Myös harlekiinilude elää tammella elävillä hyönteisillä. Tampereella lajia on tavattu myös Hatanpään arboretumin alueella. Aikaisemmin silmälläpidettävä pähkämölude elää Kaukaniemessä lehtopähkämöllä, pienellä alalla ja varjoisissa oloissa. Laji tunnetaan hyvin paikoittaisena Suomessa.

Kaukaniemen perhosista mainittavimpia ovat lehtolajeista **palsamikenttämittäri** (*Xanthorhoe birviata*, lehtopalsamilla) ja **konnanmarjamittäri** (*Eupithecia acteata*, mustakonnanmarjalla), jalopuilla elävistä perhosista **vaahterapikkumittäri** (*Eupithecia inturbata*, vaahteralla), **lehmuskeltayökkönen** (*Xanthia citrigo*, lehmuksella), **Phyllonorycter populifoliellus** (poppelilla) ja **P. platanoidellus** (vaahteralla), kuivien niittyjen ja ketojen lajistosta **idänniityperhonen** (*Coenonympha glycerion*, pukinjuurella ja pietaryrtillä (*Tanacetum vulgare*)), **niitypikkumittäri** (*Eupithecia subumbrata*, pukinjuurella ja pietaryrtillä), **vaaleaolkiyökkönen** (*Mythimna pallens*, suolaheinällä (*Rumex acetosa* ja *R. acetosella* sp.)) ja **niittyvihersiipi** (*Adscita stacies*, suolaheinällä).

Muita merkittäviä lajeja ovat selvitysalueen metsissä ja metsänreunoilla elävät, tuomella elävä **tuominopsasiipi** (*Fixenia pruni*) sekä haavalla ja poppelilla elävät **Acleris umbrana** ja **A. obtusana**.

5.4. LEPAKOT

Selvitysalueen koko kesänä havaittu ainoa lepakko ja laji oli pohjanlepakko. Pohjanlepakko on Tampereen lepakoista eniten kulttuuriseuralainen, vähiten herkkä rakentamiselle, jopa hyötyen ihmistoiminnasta ja rakentamisesta. Pohjanlepakoiden mieleen ovat teiden ympäristöt, peltojen reunat, järvien rannat ja kylänraitit.

Tampereen kantakaupungin lepakkokartoituksen (Y. Siivonen, 2002) mukaan selvitysalue ei osoittautunut Tampereen lepakoiden suhteen mitenkään arvokkaaksi. Pohjanlepakko oli selvityksen mukaan Tampereen yleisin lepakkolaji ja tuolloin 60 % havainnoista oli pohjanlepakkoa.

5.5. MUU ELÄINLAJISTO JA EKOLOGISET YHTEYDET

Lisäselvitysalueelta ei ole tehty tutkimuksia nisäkkäslajistosta eikä muusta eläinkunnasta lukuun ottamatta lepakoita ja linnustoa. Tässä esitetty perustuu kesän 2012 inventoinnissa tehtyihin havaintoihin sekä inventoijan yleiseen käsitykseen Tampereen kantakaupungin eläinlajistosta. Lisäselvitysalueen nisäkkäslajisto lienee aika suppea, johtuen huonoista yhteyksistä kantakaupungin ulkopuolisiin laajempiin metsäisiin alueisiin. Paikallinen muu eläimistö koostuu lähinnä pienemmistä nisäkkäistä kuten ketusta (*Vulpes vulpes*), mäyrästä (*Meles meles*), oravasta (*Sciurus vulgaris*) supikoirasta (*Nyctereutes procyonoides*), rusakosta (*Lepus europaeus*) sekä muusta pienemmästä lajistosta näätäeläimistä (*Mustelidae* sp.) jyrsijöihin (*Rodentia* sp.). Kantakaupungin alueella rusakko lienee korvannut jäniksen (*Lepus timidus*) lähes tyystin. Satunnaisena alueella saattaa liikkua esimerkiksi metsäkauris (*Capreolus capreolus*), mutta hirvieläinten kulkeutuminen on huonojen yhteyksien takia aika sattumanvaraista eikä kesällä 2012 havaittu yhtään hirven jätöskasaa alueella.

Selvitysalue on jäänyt kaupunkirakenteen sisään niin, että alue on melko heikkojen ekologisten yhteyksien varassa. Ainoita ja vain piennisäkkäille kuviteltavissa olevat toimivat yhteydet ovat mahdollisia vain Kaukajärven rantojen myötäisesti.

Kuva 15. Niittyaukiot rikastuttavat myös alueen hyönteislajistoa.

6. HUOMIONARVOISET MAISEMATEKIJÄT

Selvitysalue muodostaa hienon, merkittävän maisematekijän (liite 2) Kaukajärven maisemassa. Alueen maisemallista ilmettä hallitsee näköalakukula, Sonninkukkula sekä järveltä käsin myös niemen lehtipuustoisuus. Alueen sisällä pienmaise-

mallisiksi tekijöiksi muodostuvat sen harvinainen puusto kujanteineen ja terjoensalavametsineen. Selvitysalue on eittämättä myös maisemallisesti yksi Tampereen kantakaupungin huomion arvoisimmista kohteista.

Kuva 16. Kaukaniemen maisemaa värittävät esimerkiksi nämä vanhan navetan rauniot.

7. LUONNONOLOILTAAN ARVOKKAIMMAT OSAKOKONAISUUDET

Selvitysalueelta ei ole selkeästi erotettavissa luonnonoloiltaan muuta osaa arvokkaampaa osakokonaisuutta. Alueen luonnon arvo perustuu kulttuuri- ja puolikulttuurikasvistoon sekä myös hikevien rantarinteiden luontaiseen, huomion arvoiseen lajistoon, lintulajiston monipuolisuuteen ja harvinaistenkin lajien (esim. kultarinta, kuningaskalastaja, kuhankeittäjä) esiintymiseen. Luonnon arvot ovat siis etupäässä kasvillisuudessa ja linnustos-

sa, mutta pieneltä osin myös hyönteistössä, joka pitää sisällään huomioon otettavia arvoja, mm. kaksi silmälläpidettävää lajia. Tosin Kangasalantien varteen jää vyöhyke, jonka kasvistolliset arvot eivät ole samaa luokkaa kuin muulla osalla aluetta, mutta tämänkin vyöhykkeen katkaisee Kangasalantielle työntyvä puustoinen vyöhyke, jossa kasvaa koristepuunakin harvinaista lajistoa, kuten kurilienlehtikuusta ja henrinlehtikuusta (**liite 3**).

Kuva 17. Jaloritarinkannus on Tampereella 1700-luvun tuontilaji. Kuva Sonninkukkulan etelärinteeltä.

8. YHTEENVETO JA KAAVOITUKSESSA HUOMIOON OTETTAVAA

Kulttuurihistorian sekoittuminen/ nivoutuminen alueen luonnonarvoihin tekee selvitysalueesta yhden Tampereen kantakaupungin mielenkiintoisimmista ja arvokkaimmista viher-/ virkistysalueista. Alueella on vielä runsaasti jäljellä vanhan kartanon ja kartanonpuiston aikaista koristekasvillisuutta, kukkapenkkikasveista pensaisiin ja puihin. Maisemallisesti alueen kohokohtia ovat näköalapaikkana pidetyn Sonninkukkulan ohella puuston muodostamat kujanteet ja eksoottisen oloiset metsiköt, kuten keskellä aluetta vielä elinvoimaisena kasvava, korkea terijoensalavametsikkö.

Aikojen saatossa osa puustosta on jo tullut tiensä päähän, mutta suurin osa erikoisuuksista jatkaa vielä elämäänsä, jotkut lajit jopa villiintyneenä ja levittäytyen yhä. Tästä esimerkkinä saarni, jonka taimia löytyy joka puolelta aluetta. Muutoin pensasto ja kenttäkasvillisuus ovat paremmin kestäviä, mikäli ne eivät tukehdu luontaiseen kasvillisuuteen sen levittäytyessä takaisin niemelle. Lisäksi pensastoa ja kenttäkasvillisuutta olisi keskimäärin paremmat mahdollisuudet elvyttää, juurruttaa ja uudistaa kuin puustoa. Aluetta olisikin tärkeää hoitaa niin, että siellä säilyisi hallittu hoitamattomuus ja avoimuus niin, että luontainen kasvillisuus ei pääse liikaa ryöstämään elintilaa kulttuurilajistolta.

Selvitysalueen maankäytön suunnittelussa tulee ottaa huomioon alueen erityispiirteet ja osoittaa käyttötarkoitus niin, että ne on mahdollista ottaa huomioon; vieläpä niin, että käyttötarkoituserkinnät mahdollistavat näiden erityispiirteiden säilyttämiseksi tähtäävän hoidon. Alueen hoidossa

tulee ottaa huomioon niin kasvistolliset, linnustolliset kuin myös hyönteistölliset arvot, unohtamatta myöskään virkistyksellisiä arvoja. Kuitenkin alueen virkistyskäyttöä suunniteltaessa luontoarvojen säilymisen tulee olla ensisijainen lähtökohta, sillä luonto on alueen virkistyskäytönkin kannalta ratkaisevassa asemassa. Eli luontoarvoja ei tule uhrata virkistykselle.

Mikäli päädytään siihen, että alueelle rakennetaan, niin ainoa ajateltavissa oleva vyöhyke tähän tarkoitukseen on Kangasalan tien varrelta selvitysalueen itäreunalle ja edelleen matonpesupaijalle ulottuva vyöhyke. Tällöin luonnonoloiltaan arvokkain osa jäisi mahdollisimman ehyeksi kokonaisuudeksi. Rakentamista ei tule osoittaa tätä vyöhykettä syvemmälle Kaukaniemen alueelle. Vyöhykkeen katkaisee kuitenkin arvokkaiden puiden ja pensaiden vyöhyke niemeltä Kangasalan tien varteen, vanhan maantien kohdalla. Katkaisu aiheuttaa ongelmia, mikäli rakennetut alueet halutaan yhtenäiseksi kokonaisuudeksi. Rakennetut alueet olisi mahdollista yhdistää katuyhteydellä, mutta jos halutaan vankempaa yhteyttä, on puuston ja pensaikon arvot vaarassa. On epätodennäköistä, että arvot säilyisivät rakennetun alueen sisällä. Rakennetun alueen katkaiseva arvokas vihervyöhyke voisi toimia virkistysyhteytenä Kaukaniemen virkistysalueelle. Rakentamiseen liittyy myös uhkakuva Kaukaniemen alueen runsastuvasta virkistyskäytöstä, mikä aiheuttaa lisääntyvää kulutusta ja mm. lintujen pesimäaikaista häiriötä. Virkistyskäyttö edellyttää pontevaa ja hyvin suunniteltua kulun ohjaamista alueelle ja alueella.

LÄHTEET

- Lampinen, R. & Lahti, T. 2007:** Kasviatlas 2006. -- Helsingin Yliopisto, Luonnontieteellinen keskusmuseo, Kasvimuseo, Helsinki. **Levinneisyyskartat** osoitteessa <http://www.luomus.fi/kasviatlas>.
- Hämet-Ahti, L., Suominen, J. ym. 1998:** Retkeilykasvio, 4. painos. - Luonnontieteellinen keskusmuseo, Kasvimuseo, Helsinki. Yliopistopaino, Helsinki 1998.
- Hämet-Ahti, L., Palmén A. ym. 1992:** Suomen puu- ja pensaskasvio, 2. Uudistettu painos. – Dendrologian Seura, Helsinki 1992. Yliopistopaino, Helsinki 1992.
- Korte, K. Kosonen, L. 2003:** Tampereen arvokkaat luontokohteet. - Tampereen kaupungin ympäristövirasto, ympäristövalvonnan julkaisu 4/2003.
- Koskimies, P. & Lokki, J. 2003:** Kotimaan linnut. – WS Bookwell Oy, Porvoo 2003, 6. painos.
- Lahtonen T. 1996:** Tampereen Kaukaniemen ruoho- ja puuvartiskasvisto. – 38 s. Tampereen kasvitieteellinen yhdistys. Tampere.
- Laine, L.J. 2000:** Suomalainen lintuopas. Werner Söderström Osakeyhtiö, 2000, 6. painos. - Gummeruksen painopaikka, Jyväskylä 2001.
- Lokki, J. ja Koskimies, P. 2001:** Suomen linnut 2, CD-Facta. – Birdlife Suomi Finland. Kustannusosakeyhtiö WSOY 2001.
- Meriluoto, M. & Soininen, T. 1998:** Metsäluonnon arvokkaat elinympäristöt. - Metsälehti Kustannus,Helsinki. Paino: Karisto Oy, Hämeenlinna 1998.
- Salokannel J. & Kirjavainen J. 2000:** Kaukaniemen kartanon kovakuoriaisista. – Raportti Tampereen uhanalaisista hyönteislajeista sekä muista hyönteislajistoselvityksistä Tampereen kaupungin alueella v. 2000. Tampereen Hyönteistutkijain Seura ry. Tampere, 6.1.2001.
- Salokannel J. 1998:** Kaukaniemen kartanopuiston hyönteisselvitys: osa 1. Perhoset.- Raportti hyönteistutkimuksista ja seurannasta Tampereella 1998. Tampereen Hyönteistutkijain Seura ry. Joulukuu 1998.
- Siivonen, Y. (Bat Group Finland ry) 2002:** Tampereen kantakaupungin lepakkokartoitus 2002. – Kartoitusraportti, joulukuu 2002.
- Tampereen kaupungin Oracle – sähköinen tietokanta.
- Tampereen kaupunki, Ympäristönsuojeluyksikkö 2013:** Tampereen Kaupungin Luonnonsuojeluohjelma 2012 – 2020. – 143 s. Tampereen kaupungin, Ympäristönsuojelun julkaisuja 1/ 2013. Paino: Tammerprint Oy, Tampere 2013.

LIITTEET

- LIITE 1 SELVITYSALUE JA LUONNONSUOJELUOHJELMAN RAJAUS
- LIITE 2 AVAINBIOTOOPIT JA MAAPERÄ
- LIITE 3 KASVISTOLTAAN ARVOKKAAT ALUEET JA RAKENNETTAVUUSSUOSITUS
- LIITE 4 MERKITTÄVIMMÄT VIERASHAVUPUUT
- LIITE 5 MERKITTÄVIMMÄT LEHTIPUUT
- LIITE 6 MERKITTÄVIMMÄT VIERASPENSAAT
- LIITE 7 MERKITTÄVIN VIERASKENTTÄKASVILAJISTO
- LIITE 8 MERKITTÄVIN LUONTAINEN KENTTÄKASVI- JA SIENILAJISTO
- LIITE 9 MERKITTÄVIN LINTULAJISTO

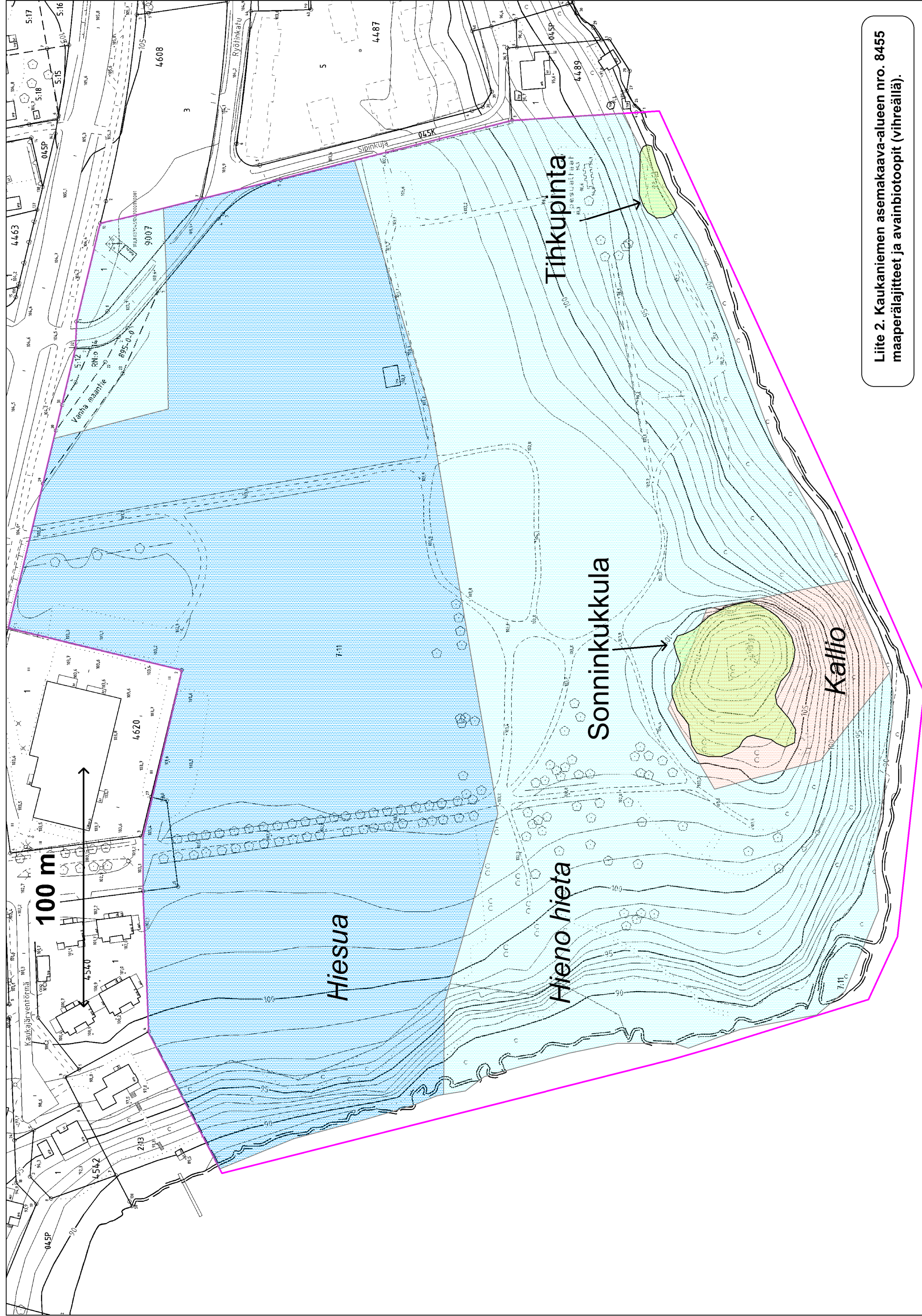

Liite 1. Kaukaniemen asemakaava-alueen nro. 8455 selvitysalue (lila) ja luonnonsuojeluohjelman rajaus (vihreä).

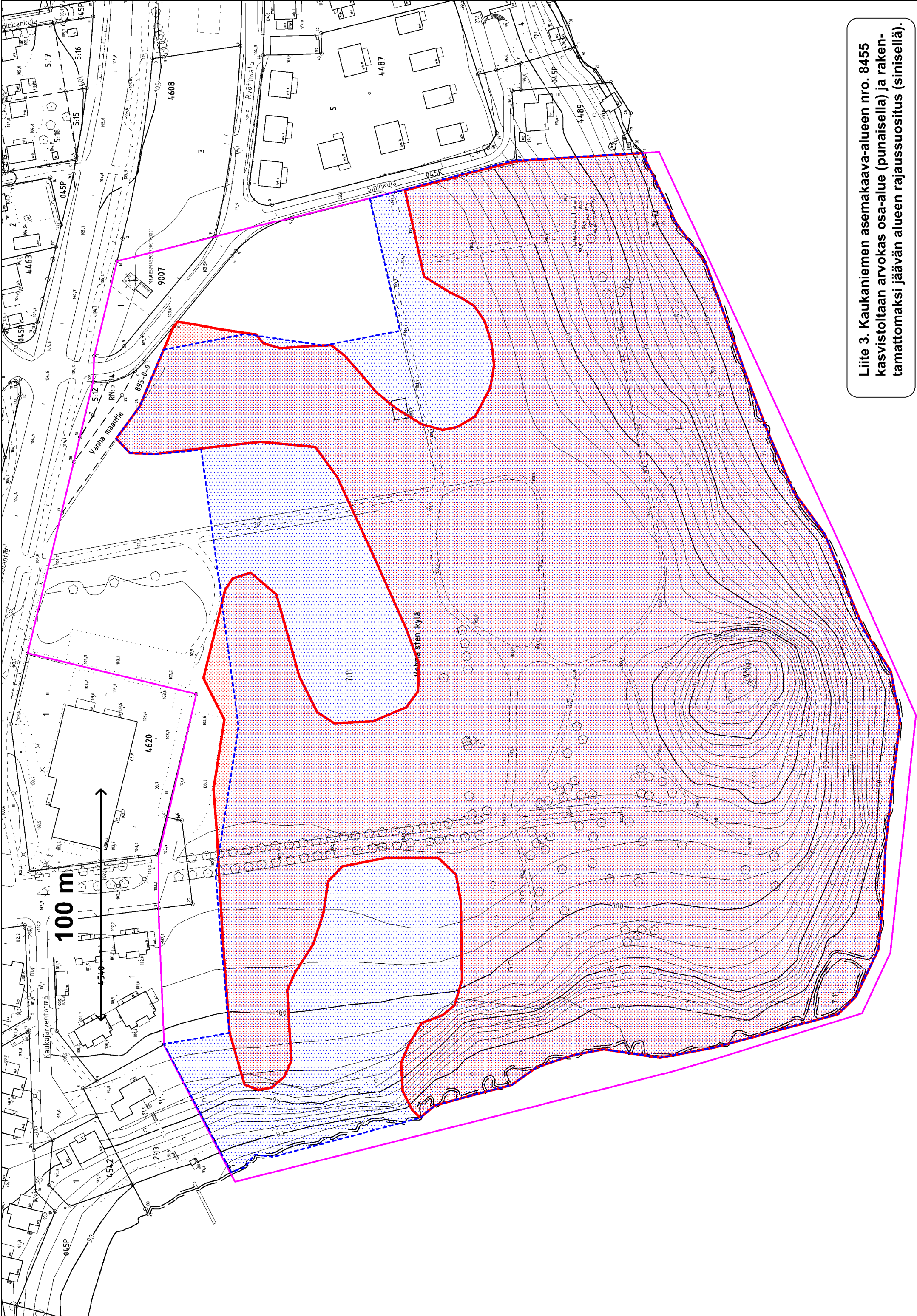
VEHMAINEN

Kaukajärvi

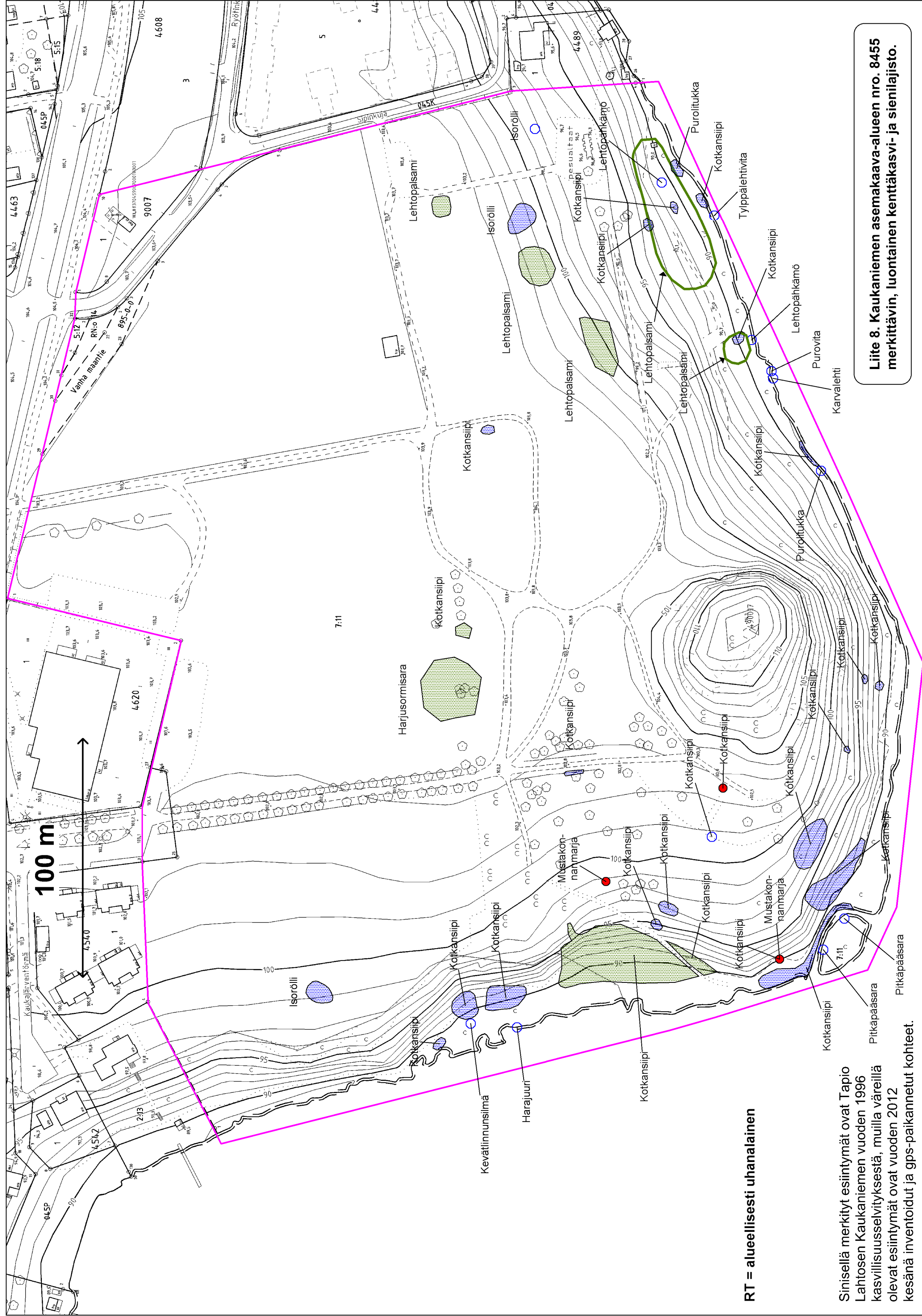
88

Liite 2. Kaukaniemen asemakaava-alueen nro. 8455 maaperälajitteet ja avainbiotoopit (vihreällä).

Liite 3. Kaukaniemen asemakaava-alueen nro. 8455 kasvistoltaan arvokas osa-alue (punaisella) ja rakentamattomaksi jäävän alueen rajaussuositus (sinisellä).

100 m

RT = alueellisesti uhanalainen

Sinisellä merkityt esiintymät ovat Tapio Lahtosen Kaukaniemen vuoden 1996 kasvillisuusselvityksestä, muilla väreillä olevat esiintymät ovat vuoden 2012 kesänä inventoidut ja gps-paikannetut kohteet.

Liite 8. Kaukaniemen asemakaava-alueen nro. 8455 merkittävien, luontainen kenttäkasvi- ja sienilajisto.

